

Jan Alojzy Matejko to jeden z najwybitniejszych polskich malarzy, twórca obrazów historycznych i batalistycznych, historyzof. Urodził się 24 czerwca 1838 roku w Krakowie. Zmarł, również w Krakowie, 1 listopada 1893 roku. Był dziewiątym dzieckiem, z jedenastu, jakie mieli państwo Matejkowie. Wychował się w duchu polskich, patriotycznych ideałów, które znalazły silne odzwierciedlenie w jego twórczości. Od najmłodszych lat zdradzał talent artystyczny i pasjonował się dziejami Polski. W wieku trzynastu lat Jan Matejko został przyjęty do krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych, przy ulicy Wesołej. Podejmując tam naukę miał już wyraźnie określony kierunek zainteresowań. Wciąż pogłębiał wiedzę historyczną, poprzez studiowanie dzieł dawnych kronikarzy oraz pasję rysownika-dokumentalisty, odwzorowującego w szkicach ołówkowych wizerunki polskich królów i książąt, zabytki krakowskiej architektury, rzeźby i rzemiosła artystycznego. W 1858 roku otrzymał stypendium na studia w Monachium, gdzie pod koniec grudnia tego samego roku zgłosił się do Akademii Sztuk Pięknych. Studiował tam przez siedem miesięcy. W 1860 roku rozpoczął studia w Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu. Z powodu konfliktu z wiedeńskim profesorem sztuki, Christianem Rubenem, jeszcze w tym samym roku wrócił do Krakowa. Ideowa i artystyczna postawa Matejki dojrzewiała na początku lat sześćdziesiątych, w kręgu cyganerii krakowskiej skupiającej młodych artystów, pisarzy i historyków, którzy spotykali się w rzeźbiarskiej pracowni Parysa Filippiego. Jeszcze przed ukończeniem trzydziestu lat artysta zyskał międzynarodową sławę i uznanie.

W 1873 roku otrzymał oficjalną propozycję objęcia stanowiska dyrektora Akademii Sztuk Pięknych w Pradze. Jego odmowa stała się impulsem do zaproponowania mu analogicznego stanowiska w krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych. Funkcję tę pełnił od 1873 roku do końca życia. Wykształcił wielu malarzy. Do grona jego uczniów należeli Jacek Malczewski, Stanisław Wyspiański, Józef Mehoffer i Leon Wyczółkowski, wybitni twórcy sztuki polskiej okresu modernizmu. Obok działalności pedagogicznej Matejko położył ogromne zasługi w zakresie opieki nad zabytkami Krakowa. Uczestniczył w pracach komisji konserwatorskich podczas odnawiania gotyckiego ołtarza Wita Stwosza w Kościele Mariackim, restauracji gmachu Sukiennic,

zamku na Wawelu oraz Kościoła Mariackiego. W 1872 roku został członkiem nadzwyczajnym Akademii Umiejętności w Krakowie, w tym samym czasie uczestniczył w pracach jej komisji nad stworzeniem ustawy o konserwacji zabytków. Wykonana wg projektu Matejki w latach 1889-1891 polichromia wewnątrz kościoła Mariackiego była dziełem naówczas nowatorskim, o pomnikowym wręcz znaczeniu dla odnowy tej gałęzi malarstwa w Polsce. W 1887 roku artysta ufundował specjalne stypendium dla ucznia krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych pragnącego kształcić się w dziedzinie witrażownictwa.

Malarstwo Jana Matejki pełne jest patosu i emocji, a zarazem przenika je myśl historiozoficzna. Jego indywidualny styl malarski ujawnił się około połowy lat sześćdziesiątych XIX wieku. Wyróżniała go skłonność artysty do komponowania tłumnych, wielopostaciowych scen, często rozwiniętych panoramicznie, rozgrywających się w pozbawionej głębi przestrzeni pierwszego planu, a także duża skala ekspresji, niekiedy granicząca z patosem, doskonała dramaturgia zarówno w aranżacji całych scen, jak i w oddaniu póz i gestów poszczególnych postaci, dynamika linii konturu oraz efektowna, intensywna kolorystyka, przede wszystkim zaś zdolność kreowania postaci o niezwykle wyrazistych rysach fizjonomicznych i psychicznych. Niemal wszyscy biografowie Matejki tę właśnie cechę wymieniają jako najważniejszy, najbardziej indywidualny rys jego twórczości. Artysta nie starał się przedstawiać ściśle prawdy historycznej, np. wprowadzał do swoich obrazów osoby, które były powiązane z danymi wydarzeniami, ale w nich nie uczestniczyły. Tego rodzaju zabiegami Matejko przybliżał idee zdarzeń, syntezywał ich przyczyny i skutki. Oprócz monumentalnych obrazów historycznych Matejko tworzył portrety. Malował zarówno swoich bliskich, jak i osobistości ze współczesnych mu elit. U schyłku życia namalował także swój autoportret, który uznawany jest za jeden z jego najwybitniejszych obrazów.

Twórczość Matejki nie poddaje się prostej, jednoznacznej definicji, chociaż często bywa kojarzona z akademickim nurtem historycznego malarstwa tzw. wielkiej manieri. Romantyczny żywioł wyobraźni, namiętność uczuć, patos i siła malarskiej ekspresji zadecydowały o tym, że pozostała zjawiskiem odosobnionym na tle sztuki polskiej i europejskiej drugiej połowy XIX wieku. Wyrosła z gorącego patriotyzmu

Matejki, z głębokiej wiedzy historycznej i z umiłowania artystycznego dziedzictwa przeszłości, była dla niego przede wszystkim formą służenia ojczyźnie i ideom niepodległościowym.

Matejko pozostawił ogromną spuściznę artystyczną, obejmującą ponad trzysta dzieł olejnych: portretów, obrazów o treści historycznej, religijnej, alegorycznej oraz kilkaset rysunków i szkiców (w tym sławny i szeroko spopularyzowany "Poczet królów i książąt polskich"). Odszedł jako zasłużony Polak, wielki artysta, wybitny pedagog i obrońca zabytków Krakowa. Jego malarstwa nie sposób rozpatrywać w kategoriach czysto artystycznych, w oderwaniu od funkcji, jaką pełniło i pełni nadal w społecznym odbiorze.

Źródła:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Matejko

<https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/aktualnosci/jan-matejko-zyciorys-i-tworczosc-mistrza-malarstwa-historycz>

<https://culture.pl/pl/tworca/jan-matejko>